

Ἑλληνίσιν ἐπεβλήθησαν αὐστηραὶ ὑποχρεώσεις, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσι βραδύτερον καίπερ ἐλαφρότεραι. Ὁ παρά φύσιν ἔρωσ ἐστηλιτεύετο, ἀλλὰ μετὰ μομφῆς ἐλαφρᾶς, ἣτις εἰς ἡμᾶς τανῦν φαίνεται ἀκατανόητος. Ἐλαφροὶ τινες νομικοὶ περιορισμοὶ ἐπέεζον τὰς ἐταίρας· καίτοι δὲ ἐθαυμάζοντο μᾶλλον, ἔχαιρον ὅμως ἐλάσσονα ὑπόληψιν τῶν ἐγγάμων γυναικῶν, οὐχ ἦττον συνδρομὴ πολλῶν περιστάσεων ὕψωσεν αὐτὰς εἰς ἀπαραδειγμάτιστον ὕψος πραγματικῆς ἀξίας καὶ ἐγχωρίου ὑπολήψεως, γενικῆ ἀποστροφή κατὰ τοῦ γάμου ἔλαβε χώραν, ἀθέμιτοι δὲ σύνδεσμοι ἐγένοντο ἐλευθέρως καὶ φανερώς.

(Ἔπεται συνέχεια • ἡ θέσις τῶν γυναικῶν παρὰ Ῥωμαίοις. •)

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

Ο ΚΑΛΒΙΝΙΣΜΟΣ

ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΪΚῃ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ ΑΙΩΝΑ.

I

Ὁ τυραννικός καὶ δοῦλος ζυγὸς τῶν Παπῶν τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἐξήντησεν ἤδη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος τὴν ὑπομονὴν τῶν φιλησύχων Γερμανῶν οἵτινες πρὸ μικροῦ ἐπεθύμουν πνευματικὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἐπιθυμία τῶν ἐξεπληρώθη· γενικὴ δὲ ἀμιλλα διηγέρθη μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ οὗτοι, ὡς καὶ οἱ ἐν Ἀνατολῇ, κατεδιώκοντο σφόδρα, βάσανοι δὲ ἐπὶ βασάνων ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἡγεμόνων διεννοοῦντο δι' αὐτούς. Ἡ ἐλευθερία πανταχόθεν καταδιώκεται, πλὴν ἐπὶ τέλους ἄρχει.

Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία δεσμεύσασα ἀνέκαθεν τὰ πνεύματα τῶν ὑπ' αὐτὴν λαῶν, ἐφάνη λυσσώδης καταδιώκτης τῆς φιλελευθερίας. Οἱ σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες τῶν αἰώνων ἐκείνων δὲν ἠδύναντο νὰ σκέπτονται ἐλευθέρως, ἀλλ' ὤφειλον νὰ ὑποκύπτωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Concilium. Αἱ ἐπιστημαὶ καὶ αἱ ἀναδιφῆσεις ἐθεωροῦντο ἐνάντιαι τῆς λογικῆς καὶ τῆς ὀρθοσκείας, ἡ ἱεροκρατία δὲ ὤφειλε νὰ ἄρχῃ.

Ἐν τούτοις, ἡ πνεύματοδουλεία ἣτις ἠδυνάτησεν ἤδη διερράγη ἐνώπιον τῆς ἐλευθεροφροσύνης. Δὲν θὰ ἐξιστορήσωμεν τὰ συμβάντα· ἀρκούμεθα δὲ μόνον νὰ εἰπώμεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖστοι περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἐδείκνυντο κάπως φιλικώτεροι πρὸς τοὺς μεταρρυθμιστὰς, πλὴν ἐννοεῖται ὑπὸ σκοπόν. Ὁ σκοπὸς εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ ἱστορίᾳ· ἦτο δηλονότι ἡ κατάκτησις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Τὰ ὄργανα τῆς Ῥώμης, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λαυδλα, ἦσαν οἱ μόνοι τηλεγράφοι, τὰ μόνα ἀτμόπλοια, ἡ μόνη τέλος

δύναμις τῆς ἀμίλλης ταύτης. Ἡ ἀμίλλα αὕτη δὲν ἐστηρίζετο ἢ ἐν τῷ πάθει ὅπερ ἔτρεφεν ἢ Ῥώμη κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ ἀπόπειραί τῆς πρὸ αἰώνων διενεργούμεναι ἀπέβαινον φροῦδαι καὶ σαθραὶ ἀπέναντι τῶν ὀξυνόων μὲν πλήν ἀδυνάτων Βυζαντινῶν. Διὸ καὶ τὸ θῦμα αὐτῆς πάντοτε τὸ κατεδίωκεν ἕως οὗ οὐδὲν ἐξ αὐτῆς ἐλπίσασα, ὑπεχώρησεν ὡς καρκῖνος.

Τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μῖσος τῆς Ῥώμης ἀνυψώθη ὑπὲρ ποτε κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον καὶ δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα. Εἶναι λυπηρὸν νὰ ἐξιστορήσῃ τις τοῦτο καὶ ὁμῶς διὰ τὴν ἀλληλουχίαν τῆς πραγματείας θὰ τὸ σημειώσωμεν. Οὗτοι, οἱ Ἰησοῦται, ἠδύναντο ἤδη οὐ μόνον νὰ καταβιάζωσι πατριάρχας ἐκ τῶν ὀρόνων των ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην νὰ ἐξαπατῶσι. Δωροδοκίαι καὶ κοῦφαι ἐλπίδες ἦσαν τὰ μόνα ὄπλα των κατὰ τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων. Βιβλιοθήκαι πλήρεις χειρογράφων κατεκαίοντο ἢ ἠγοράζοντο δι' εὐτελεστάτων τιμῶν. Γέλως καὶ λύπη καταλαμβάνει τὸν ἱστορικὸν ἐὰν ἐνθυμηθῇ ὅπερ ὁ Δοσίθεος ἀναφέρει ὅτι ὑπὸ παπιστοῦ τινος Κυπραίου τὰ ἐν τοῖς μοναστηρίοις βιβλία ἠγοράζοντο δι' εὐτελεστάτων τιμῶν καὶ κατ' ὀκάδας. Ὡστε « οὕτω τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων, ἀναφωνεῖ, ἐπολεμεῖτο ἔσωθέν τε καὶ ἐξώθεν ὑπὸ τῶν παπιστῶν ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει. » (*)

Ι Ι.

Ἡ Reformation (Μεταρρύθμισις) εἶχεν ἤδη λάβει μεγάλας ἐκτάσεις καὶ τοσαύτην δύναμιν περιεζώθη ὥστε καὶ οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ Ἡγεμόνες, οἱ πρῶτοι αὐτῶν καταδιώκται, ἐννοήσαντες τὰ σαθρὰ καὶ ἱεροκρατικά τοῦ Concilium φρονήματα ἐνεκομποῦντο αὐτῇ.

Ἡδὴ, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου ἐξέτεινε τὰ ὄριά της ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Ἀγγλοὶ δὲ Ἴσπανοὶ, Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ συγκατελέγοντο ἱκανοὶ ἐν τῷ ὀμίλῳ τῆς Διαμαρτυρήσεως.

Ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ κράτει συγκατελέγοντο μεταξὺ τῶν ἄλλων πρέσβων, καὶ πρέσβεις διαμαρτυρόμενοι. Οἱ διαμαρτυρόμενοι, ξένοι κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ, περιεποιήθησαν αὐτοὺς, φιλικαὶ δὲ σχέσεις συνεδέθησαν μετ' αὐτῶν διὸ καὶ πατριάρχαι καὶ ἐπίσκοποι δὲν ἔλειπον τοῦ νὰ ἔχωσι συγκατοινίαν μετὰ τῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ διαμαρτυρο-

(*) Δοσίθεος περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριάρχουσάντων Τομ. Β'. σελ. 4173. Βιβλ. ιά. κεφ. ι. § 5. « Ἀθανάσιος τις Κύπριος, παπιστῆς ὁμῶς, καθ' Ἑλληνας ἠμφισμῆνος, καὶ ὑποκρινόμενος τὸν ὀρθόδοξον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος, καὶ εἰς ἄλλα μοναστήρια Θράκης, Θεσσαλίας, καὶ Μακεδονίας, καὶ ἐκλεξάμενος πολλὰ βιβλία τῶν ἁγίων πατέρων καὶ τῆς ἐξω σοφίας, ἠγόρασεν αὐτὰ ὀλίγου τιμήματος, τοὺς δὲ ἐν τῇ μονῇ τῶν λεγομένων Μυτιώρων πατέρας τοσαύτων ἐξηπάτησεν, ὥστε καὶ τρυτάνη, ὅπερ λέγεται κοινῶς στατέρι, ἠγόραζε τὰ τῆς μονῆς αὐτῶν βιβλία ἐν ἐκάστη τριλίτρῳ, ἦτοι ὀκάδι δρος αὐτοῖς τὴν συμπεριωνηθεῖσαν ποσότητα τῶν ἀργυρίων· οὕτως ἐποίησαν καὶ οἱ Φράκοι ἐν τῇ Κρήτῃ, ἀλούση παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὥστε ἐν τῇ ζάλῃ τῆς αἰχμαλωσίας εἰληρέναι αὐτοὺς ἀπάταις πολλαῖς τὰ βιβλία ὅπερ ἦσαν ἐκεί τῶν ἁγίων πατέρων, ἀναγκαῖα τε ἄλλα συγγράμματα διαφόρων ἄλλων συγγραφέων. »

μένων. Ὁ Νικόδημος Μεταξᾶς, πνεῦμα ὑγιές καὶ πατριωτικόν, πλουτίσας ἐν Ἀγγλίᾳ εὔρεν ἄσυλον διὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν Ἑλλάδι παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Κύριλλος Λούκαρης, πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ μόνος ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Λαυόλα, τὸ πλεῖστον ἐστηρίζετο ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων πρέσβεων. Πλὴν, ἡ μετὰ τῶν διαμαρτυρομένων αὕτη σχέσις δὲν διήρκησεν ἐπὶ πολὺ διότι ἐγνώσθη ἤδη ὑπὸ τίνα σκοπὸν ἐκρύπτοντο. Ὁ προσηλυτισμὸς των διὰ τῆς τῆς σχέσεως εὔρε τροφήν. Αἱ μεταρρυθμιστικαὶ ιδέαι ἐγνώσθησαν, ἐνῶ πρὶν οὐδεμίαν ιδέα ἐπεκράτει περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ, ἄλλως δὲ μόνον τὰ πρῶτα πρόσωπα θὰ εἶχον περὶ αὐτῆς εἰδήσεις. Ὁ λαὸς τοῦναντίον ἦτο ξένος τῶν ιδεῶν τούτων ἤρχεν ἐν τῷ πατριωτισμῷ του καὶ ἐν τῇ πατρικῇ του θρησκείᾳ. Πᾶσα ξένη ιδέα τῷ ἦτο ζυγὸς ἢ μᾶλλον ὡς ἐκ τοῦ διαβόλου προερχομένη. Ὁ Μελέτιος Συρίγος, συγγραφεὺς καὶ ἱεροκήρυξ δημόφιλος, ἐξετόξευσε τὴν πύρινον εὐφράδειάν του ἀρκούντως, ὁ δὲ λαὸς ἐνόησεν ἤδη ὁποῖους περιεποιεῖτο καὶ εἶχε συμβούλους του συχνάκις διὰ τοὺς ἐθνικοὺς του σκοποὺς. Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐφάνησαν ἄστατοι καταπατήσαντες τὰς μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν σχέσεις, καὶ προσεπάθουν ἤδη νὰ προσηλυτίσωσι τὸν λαόν. Ἐπειδὴ τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὀλίγον ἔλειψε νὰ ριφθῆ σύσσωμον ἐν τῷ Καλβινισμῷ, νομίσαντες οἱ μεταρρυθμισταὶ ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἀναπολῆς ἦτον εἰς τὰς χεῖράς των, ἐστρεψαν ἤδη τὸ βλέμμα των καὶ εἰς τὰ ἄλλα Πατριαρχεία. Πλὴν, ἡ πλεονεξία των ἀπέτυχε καθότι τὰ ἄλλα πατριαρχεία ἀπήντησαν τὰ εἰκότα. Ἐντεῦθεν μὲν οἱ Ἰησουῖται (Γιεζουβίται) ἐκεῖθεν δὲ οἱ Καλβῖνοι (Καλουῖνοι), ὁ δὲ Ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος. Ὅθεν, διὰ νὰ μὴ κατατρέχηται ἀπὸ τοὺς μὲν καὶ διὰ νὰ μὴ δυσαρεστή τούς δὲ ὡς εὐεργέτας, ὑπέφερε βαρέως. Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις πολλῶν ἀνατολικῶν διεφθάρησαν· ἐμαρτύρουν δὲ τὸν Καλβινισμόν ὡς θρησκείαν σωτήριον. Πλὴν, ἀφυπνισθέντος τοῦ λαοῦ ὑπὸ τινῶν φιλοπάτριδων ἱεροκηρύκων, διήγειρε κατ' αὐτῶν μῖσος καὶ οὕτως ἡ σωτηρία του δὲν εὐρίσκετο ἢ ἐν τῇ ἑαυτοῦ φρονήσει.

III.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρίσκοντο ἤδη οἱ ἐν Ἀνατολῇ Ἕλληνες, εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦτο ἡ Ἐκκλησία τοῦ Βυζαντίου, πατριαρχεῦοντος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Ὁ Λούκαρης, Κρής, πατριάρχης πρότερον τῆς Ἀλεξανδρείας νῦν δὲ Κωνσταντινουπόλεως (*) ἦτο φίλος τῶν Διαμαρτυρου-

(*) Κ. Σάβα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, σελ. 238. — Δοσίθεος περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. Ἐκδ. Βουκουρεστίου 1713. 7. II. σελ. 4170. Βιβλ. α. Κεφ. ι. §. β'. «Κύριλλος ὁ Λούκαρης Πάπας ὢν Ἀλεξανδρείας καὶ διατρίβων εἰς Οὐγγροβλαχίαν, προσεκλήθη ὑπὸ τῆς παρρηθεύσεως Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῦ Κλήρου καὶ μετετέθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.» — Κ. Σάβα. Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, Ἀναστάσιος Γόρδιος περὶ λογίων Γραικῶν σελ. 481. — Μελέτιος. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐκδ. Βιέννης. 1784. Τομ. III. σελ. 430. §. 6. «Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐγένετο τῷ ἀγίῳ Κύριλλοι Λούκαρης, Κρητικὸς τὸ γένος, καὶ Κωνσταν-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Η')

μένων. Πατριαρχεύσας τὸ πρῶτον τῷ 1621 (*) ἐξωρίσθη μετὰ τέσσαρας μῆνας ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ἐπικαλουμένου Στραβιαμασσείας διὰ τὸ μονόφθαλμον. (**) Οἱ πλείστοι τοῦ αἰῶνος τούτου πατριάρχαι ἦσαν παπισταὶ διενεργοῦντες μετὰ τῶν Ἰησουϊτῶν ὁ Λούκαρης μόνον δὲν ἐπαγιδεύθη οὐδ' ἐφιλοδώρηθη ὑπ' αὐτῶν, ἐπομένως δὲ κατεδιώκετο σφόδρα. Τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Μεταξᾶ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τε τοῦ Ἄγγλου πρέσβευς καὶ τοῦ Λουκάρεως (***) ἐχόλωσε πολὺ τοὺς Ἰησουϊτας. Ὁ προτεσταντισμὸς ἐχθρὸς ἄσπονδος τοῦ Παπισμοῦ, βλέπων ὅτι καὶ ἡ Ὀρθοδοξία ἦτο σύμφωνος ὡς πρὸς τοῦτο προσεκολλήθη αὐτῇ διὰ τοῦ Λουκάρεως. Ὁ Λούκαρης μετὰ πολλὰς Ἰησουϊτικὰς βραδουργίας ἀναλαμβάνει τὸ δεύτερον τὴν Πατριαρχεῖαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναθεματισθέντος πρότερον τοῦ Γρηγορίου διὰ Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει (****) τοῦτο ἐγένετο τῷ 1623. Ὁ ἄγγλος πρέσβυς, ὁ Θωμᾶς Ρουήν, προστάτης δὲ τοῦ Λουκάρεως ἀπέρχεται μετὰ τινα ἔτη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ ὁ Ἰησουϊτισμὸς ἐλύσσα κατὰ τοῦ Κυρίλλου (*****). Ἡ ἀπέλευσις αὕτη δύναται νὰ μαντευθῆ ὡς προπαρασκευὴ τοῦ σκανδάλου ὅπερ ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ εἰσχωρήσῃ ἐν τῷ οἰκουμένικῳ πατριαρχείῳ. Ὁ ἄγγλος πρέσβυς σπουδᾶσας ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῇ του τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων, καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ ὑπουλότητος κατακτῆσας τὰς καρδίας τῶν πρώτων ἱεραρχῶν καὶ τῶν πρώτων προσώπων, προπαρασκεύασεν ἤδη κατὰ τοῦ οἰκουμένικοῦ πατριαρχείου πρᾶξιν ἣτις μέγαν μῶμον θὰ προσέριπτε τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐὰν ἡ κριτικὴ ἱστορία δὲν ἐδείκνυε διὰ τῶν συγχρόνων συγγραφέων καὶ διὰ τοῦ τότε πνεύματος τῶν Ἑλλήνων τὸ ἐναντίον. Ἡ ἀπέλευσις δηλονότι αὐτοῦ, ἣτις λίαν λυπηρῶς ἐθεωρήθη ὑπὸ τε τοῦ Λουκάρεως καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, προπαρασκεύασε τὸν ἐν τῷ οἰκουμένικῳ πατριαρχείῳ λεγόμενον Καλβινισμόν. Ὁ Ἀντώνιος Λήγην ἱερεὺς ἐκ Γενεύης, πλὴν διαμαρτυρόμενος, ἐσχάτως ἤδη ἐλθὼν, τῷ 1628, εἰς Κωνσταντινούπολιν, προπαρασκευασθεὶς φαίνεται ὑπὸ τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀπελθόντος Θωμᾶ Ρουήν καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβευς τῆς Ὀλλανδίας, λαμβάνει τὰς σχέσεις τοῦ ἤδη πατριαρχεύοντος Λουκάρεως καὶ ἐν γένει τοῦ Πατριαρχείου ὅλου. Αἱ σχέσεις αὗται ἐπέφερον μεγάλην ταραχὴν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμαρτυρόμενοι θεωροῦντες τὴν ἀνατολ. Ἐκκλ. ἐκκλησίαν κίβδηλον, ἔθεσαν κατὰ νοῦν νὰ ἀναμορφώσωσιν αὐτὴν ἢ νὰ συγχωνεύσωσιν μετὰ τῆς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας. Τούτων γενομένων ὁ λαὸς δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀκριβεῖς περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως γνώσεις, ἀλλ' ἐκ παραδόσεως ἐγνώριζεν ὅτι οἱ διαμαρτυρόμενοι ἦσαν φίλοι των διότι, ὡς οὔτοι, καὶ αὐτοὶ κατεδίωκον τοὺς Ἰησουϊτας. Ἐπίσκοποι καὶ λαϊκοὶ λόγιοι ἐδογματίζον ὅ,τι καὶ ὁ καλβινισμὸς. Ὁ Λούκαρης φίλος των, ὁ Θεόφιλος Κο-

τῆνος πρότερον ὀνομαζόμενος, ἀνὴρ ἐν παιδείᾳ καὶ ἀρατῇ. — Κατὰ τὸν Μελέτιον σφάλλει ὁ Κ. Σάθα (σελ. 240) διὰ τὸ ἔτος καθ' ὃ προεχειρίσθη Ἀλεξανδρείας ὁ Κύριλος (1602). (*) Μελέτιος Ἐκκλ. Ἱστορία 7. III. σελ. 446 (**) Κ. Σάθα. Νεοελληνικὴ Φιλολογία σελ. 241. (***) Κ. Σάθα. Νεοελληνικὴ Φιλολογία 275 — 285. (****) Δουσίθεος. περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων 7. II. σελ. 1170 (*****) Κ. Σάθα. Ν. Φ. σελ. 244.

ρυδαλλεύς ἤδη Καλβινιστής, συνέβη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅ,τι δὲν ἤλπιζετό ποτε ὑπὸ τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ.

Ἐπὶ τέλους οὕτω παρήρχετο ὁ χρόνος. Αἱ σχέσεις τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Πατριαρχείου, ὁ λαὸς ἐν ἀγνοίᾳ τῶν μεταρρυθμιστικῶν ἰδεῶν, ἐποχὴ τέλος κατάλληλος διὰ τοὺς σκοποὺς τῶν καλβινιστῶν, ἐφάνη ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλίον τι « ὁμολογία τῆς πίστεως » ἐπικαλούμενον. Τὸ βιβλίον τοῦτο τυπωθὲν ἐν Γενεύῃ καὶ ἀνατεθὲν τῷ ἐκεῖ διαμένοντι καλβίνῳ ἱερεῖ, Κορνελίῳ Ἄγα, φίλῳ δὲ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς σχέσεις ἔχοντι τῷ Πατριάρχῃ, εἶχεν ἐπιγραφὴν μὲν « Κυρίλλου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὁμολογία τῆς χριστιανικῆς πίστεως τετυπωμένον εἰς τὴν Γενέβαν, κατὰ τὸ ἀχλγ'. ἔτος τῆς Σωτηρίας. » (*) Ἦρχε δὲ « Κύριλλος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τοῖς ἐρωτῶσι καὶ πυνθανομένοις περὶ τῆς πίστεως καὶ θρησκείας τῆς τῶν Γραικῶν, ἤτοι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πῶς δηλονότι περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως φρονεῖ, ἐν ὀνόματι τῶν χριστιανῶν ἀπάντων, ἐκδίδωσι σύντομον ὁμολογίαν ταύτην, εἰς μαρτύριον πρὸς τε Θεόν, πρὸς τε ἀνθρώπους, εἰλικρινεῖ συνειδήσει, οὐ δὲ μιᾶς ἄνευ προσποιήσεως. » (**) Ἐτελείωνε δέ: « Ἡ σύντομος ταύτη ὁμολογία μας, ἐλπίζομεν πῶς θέλει εἶσται, εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, σιμᾶ εἰς ἐκείνους ὅπου ἀγαποῦσι νὰ μᾶς κατασύρουνσιν ἀδίκως, καὶ νὰ κατακρίνωσι τὰ ἰδικά μας. Ἀλλὰ ἡμεῖς θαρροῦντες εἰς τὸν Κύριον εἴμεσθαι βέβαιοι πῶς δὲν θέλει παραβλέψαι τοὺς ἰδίους του, οὔτε θέλει τοὺς ἐξαφήσει, οὔτε θέλει ἀρῆσει τὴν ράβδον καὶ παιδεύσιν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, νὰ πέσῃ ἀπάνω εἰς τοὺς δικαίους, οἱ ὅποιοι εἶναι κληρονομία τοῦ Θεοῦ. » (***)

Τὸ βιβλίον τοῦτο, μυστηριῶδες εἰσέτι εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, διεσπάρη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Κωνσταντινουπόλιν. Ὁ λαὸς φιλομαθὴς τὸ δέχεσθαι καὶ τὸ ἀναγινώσκει ὅπως μάθη τὰ τῆς θρησκείας του. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ὁ μὲν φαίνεται καταπατῶν αὐτὸ, ὁ δὲ εἰς τὸ πῦρ ρίπτων, ἄλλοι δὲ κραυγάζοντες κατὰ τοῦ Συγγραφέως. Τὸ ἐμπεριεχόμενον τοῦ βιβλίου τούτου δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ αὐτὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Καλβίνου. Ὁ λαὸς ἐννόησεν ὅτι τοῦτο δὲν προῆλθεν ἢ ἐκ τῆς σχέσεως ἦν εἶχον μετὰ τῶν διαμαρτυρουμένων καὶ ἐπομένως ἐγένετο ἐξ αὐτῶν πλήν, τινὲς φανατικοὶ μᾶλλον καὶ ἐριστικοὶ τὸ ἐπίστευσαν ὡς γνήσιον τοῦ πατριάρχου τῶν σύγγραμματα. Οὕτως αἱ γνώμαι ἐδιχάσθησαν. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου τούτου ἔκαμε μεγάλην ἐν-

(*) Μελέτιος Ἐκκλησ. Ἱστορία 7. III. σελ. 417. §. 7—Μελέτιος Συρίγος. Κατὰ τῶν Καλβινικῶν κεφαλαίων Κυρίλλου Λουκάρως ἐκδ. Δοσίθ. ἐν Ἰατίῳ 1799. φύλλ. 24. — Σ. Μήλια. Τὰ πρακτικά τῶν Συνόδων. Παρίσι: 1761. Τομ. II σελ. 409. — Δοσίθεος περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων. T. II. σελ. 1171. « Ἐν ἔτει χιλιοστῶ ἑξκοσιοστῶ τριακοστῶ δευτέρῳ ἐφάνη εἰς Κωνσταντινουπόλιν βιβλίδιον τι συντεθειμένον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κυρίλλου, καὶ τετυπωμένον, περιεῖχε δὲ κεφάλαια δεκάοκτώ καὶ ἐρωτήσεις τέσσαρα, ἐν οἷς ὑπογράφεται ἡ αἵρεσις τοῦ Καλβίνου, εἶχε δὲ καὶ ἐπιστολὴν συντετυπωμένην Καλβινικὴν, ἣτις καὶ καὶ αὐτὴ ἔλεγε σύγγραμμα εἶναι τοῦ Κυρίλλου τὸ βιβλίδιον. » — Παρὰ Δοσίθειον καὶ Μελετίῳ Συργίῳ ὑπάρχει διαφορὰ τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἐφάνη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίδιον. Ὁ μὲν τίθησιν αὐτὸ τῷ 1632 ὁ δὲ τὸ 1633. (**) γρηφ. προσποιήσεως. — Μελέτιος Συρίγος κατὰ Καλβινικῶν κεφαλαίων Κυρίλλου Λουκάρως. ἐν Ἰατίῳ. 1690 φύλλ. 1. (***) Μελέτιος Συρίγος ἐνθ. ἀνωτ. φύλλ. 144.

τύπωσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὅστις διὰ τοῦτου ἐννόησεν ἤδη ὁποῖου εἶδους ἦν ἡ θρησκεία ἐκείνων ὧν τὴν φιλίαν ἐθεώρουν εὐνοϊκῶς εἰς ἑαυτούς. Ὁ Μελέτιος Συρίγος ἀντιπρόσωπος τῆς κοινῆς τότε γνώμης « μᾶς παραδίδουν, ἔλεγε, μίαν κάποιαν καινούριαν διδασκαλίαν, ὅπου καθόλου ποτέ μας δὲν τὴν ἤκούσαμεν. . . . Καθὼς οἱ Ἀθηναῖοι ἐλέγασιν διὰ τὸν Παῦλον, ξένων δαιμονίων εἶναι καταγγελεὺς, τέτοιας λογῆς καὶ τὰ παιδιά τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς, λέγουσι δι' αὐτὰ παράξενα καὶ ἀνήκουστα πράγματα μᾶς διηγοῦνται; ποῦ δὲ ἡ πότε ἐμαζόχθηκεν οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἐκύρωσε τοὺς τοιοῦτους τόμους; ἐπειδὴ ἡ ὁμολογία ὅπου ὁμολογοῦσιν εἶναι καθόλου; ποίους ἀπὸ τοὺς προεστῶτας πατέρας τῆς Ἀνατολῆς ἡ Πατριάρχης ὑπετάχθηκεν εἰς αὐτά; Διατί τέσσαρας πατριάρχας γνωρίζει ἡ Ἀνατολή, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους οὐδένας φαίνεται πούθεν ἕως τὴν σήμερον νὰ ὁμολόγησε τὴν ἐκθεσιν ταύτην τῆς πίστεως. Ἀλλ' οὔτε οἱ ἀρχιερεῖς ὅπου εἶναι ὑποτεταγμένοι ὑποκάτω εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, ἐκτὸς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐσυναθροίσθησάν ποτε εἰς κανένα καιρὸν τοπικῶς νὰ στέρξωσι τὰ τοιαῦτα κεφάλαια. » (*)

Αὕτη ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ κοινὴ γνώμη. Τὸ κακὸν εἶχε μεγάλως ἐρριζωθῆ καὶ διὰ τοῦτο διὰ νὰ ξερριζωθῆ ἦτο χρεῖα Συνόδου τοπικῶς μᾶλλον ἢ οἰκουμενικῆς.

IV.

Ὁ Βερροῖας Κύριλλος, κατεβίβασεν ἐκ τοῦ θρόνου τὸν Λούκαρην καὶ ἀνῆλθεν αὐτὸς ἐπ' αὐτοῦ. (**) Ἐχθρὸς τοῦ ἄσπονδος, πάντοτε τὸν κατεδίωκεν ὥστε καὶ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ πατριαρχίαν ἐν μέσῳ Συνόδῳ κατεδίκασεν αὐτόν. Ἡ Σύνοδος αὕτη ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθεῖσα, παρόντων τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱερουσαλήμ, ἀνεθεμάτισε τὸ ἀνωτέρω σύγγραμμα ὡς αἰρετικόν. Ἐν τῇ ψήφῳ τῆς Συνόδου ταύτης ἧτις ἐγένετο ὡς ὑπογράφεται τῷ 1638 (***) μετὰ τὸ ἐφ' ἐκάστου κεφαλαίου τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου ἀνάθεμα ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς ἄτινα μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ Σύνοδος αὕτη τὸ ἐπίστευσεν ὡς γνήσιον τοῦ Κυρίλλου σύγγραμμα. « Τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰ ψευδηγόρως γραφέντα κεφάλαια ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως ὡς δῆτε καὶ ὀρθὸν περιέχοντα, καὶ ἐξ αὐτῶν τὸν ἐγκεκρυμμένον αὐτῆς ἴον ἀπαρρυομένους. Εἰ γὰρ κάτι ἐν τούτοις ἐπιπαλαίως ἔρικεν εὐσεβές, ἀλλ' ἐνδοθεν ἐξ ἀπροόπτου ἀναφύεται αἵρεσις, ἀνάθεμα! »

« Τοῖς ἀπιστοῦσι τῇ τῆς Ἀγίας ταύτης Συνόδου κατ' αὐτοῦ τοῦ Κυ-

(*) Μ. Συρίγος Ἀντίρρησις τῶν Κλαβενικῶν κεφαλαίων φυλ. 2.

(**) Δοσίθεος, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων σελ. 1170. (***) Δοσίθεος, Ἐγχειρίδιον Καλδαικῆς φρενοβλαδείας, σελ. 20—24. — Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱερ. πατριαρχευσάντων τομ. II. σελ. 1171. — Μελέτιος, Ἐκκλ. Ἱστορ. τομ. III. σελ. 449. § 12 — Ὁ Μελέτιος, κατὰ τὰ δύο ἀνωτέρω συγγράμματα τοῦ Δοσίθεου λαμβάνεται λέγων ὅτι ἡ Σύνοδος αὕτη ἐγένετο τῷ 1634. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Κ. Σάββας ἐν σελίδι 247 τῆς Νεοελληνικῆς αὐτοῦ φιλολογίας λέγει ὅτι ἐγένετο τὸ 1635.

ρίλλου, νομίμω τε καὶ ἐνθέσμω ἀποφάσει, καὶ λέγουσιν, ἢ προνοῦσιν αὐτὸν εὐσεβῆ, τὴν δὲ τῆς ἐκκλησίας ταύτην Σύνοδον ψεύδεσθαι κατ' αὐτοῦ ἀνάθεμα! »

« Κύριλλος ὁ ἐκ Βερροίας ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, τὴν κατὰ τοῦ Κυρίλλου συναθροισθεῖσαν Σύνοδον ἐπικυρῶν, τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλω, τὰ τε συγγραφέντα αὐτῷ κεφάλαια, καὶ τὸν συγγράψαντα Κύριλλον, καὶ τὸν πιστεύοντα ὀρθόδοξος εἶναι. »

Ταῦτα ἐφηφίσατο κατὰ τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ συγγραφέως ἡ Σύνοδος αὕτη. Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ ὄμιλος ὅστις ἀπετέλεσε τὴν σύνοδον δὲν ἠρεύνησεν ἀρκούντως, ὡς ἐπραξάν αἱ μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου σύνοδοι, ἀλλ' ὑπήκουσεν εἰς τὰς ἐντόνους διαταγὰς ἢ φωνασκίας τοῦ ἤδη πατριαρχέοντος Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροίας ὅστις, ὡς εἶναι γνωστὸν, εἶχε πάθος κατὰ τοῦ Λουκάρεως.

Τὸ ψευδωνύμως τοῦτο φερόμενον βιβλίον εὔρεν ὀπαδοὺς πολλοὺς· ὁ Θεόφιλος Κορυθαλέως, ἀνὴρ ἀστατος, παρεδέχθη κρύφα τὸν Καλβινισμόν καὶ μάλιστα ἀναβὰς ποτε, τῷ 1639, ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος δὲν ἤργησε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίου. (*) Πλὴν, ὁ Μελέτιος Συρίγος ὁ γνωστὸς ἤδη εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἱεροκέρυξ παρακλήσει τοῦ Παρθενίου ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν αἰρετικῶν λόγων τοῦ Κορυθαλλέως. Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Συρίγου εἶναι ἐκ τῶν ἀνεκδότων· χάρις ὅμως τῷ Κ. Σάθα ὅστις εὗρὼν αὐτὸν σὺν ἄλλοις, μᾶς δίδει ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπόμενον τεμάχιον. (**) « Κάποιος φιλόσοφος μὲν πρότερον ὀνομαζόμενος, ὕστερον δὲ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Θεοδόσιος, καὶ πάλιν τοῦ σχήματος ἀποστατήσας, Θεόφιλος μείνας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μισόθεος, ἀνέβηκεν ἐδῶ ἀπάνω εἰς τὸν ἴδιον ἄμβωνα τοῦ πατριαρχείου, τὴν ἡμέραν ὅπου ἐνεθρονίσθη ὁ παρὼν πατριάρχης Παρθένιος πρῶτον Ἀνδριανουπόλεως, καὶ εἶπε πῶς τὰ τοῦ Κυρίλλου κεφάλαια εἶναι στήλη τῆς εὐσεβείας, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἰς αὐτὰ θεμελιούται, καὶ ὅποιος δὲν τὰ ὁμολογεῖ εἶναι ἀσεβής· καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλα διακρατῶν τὸ ιζ'. κεφάλαιον τὸ ἀρνούμενον τὴν ἀληθῆ παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις, σπέρνει ζιζάνια εἰς τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, φιλονεικεῖ μαζὴ μὲ τοὺς μαθητὰς του παντοιοτρόπως νὰ ἀρπάσῃ τὴν τροφήν ὅπου ἄφηκεν ὁ

(*) Δοσίθεος, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων σελ. 1172. « Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς χειροτονίας Παρθενίου ἐπιτραπεῖς ὁ Κορυθαλέως διδάξει καὶ θέλων εἰπεῖν τινὰ περὶ τῶν προτέρων Πατριαρχῶν καὶ τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως, εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ταῦτα, ὅτι τὰ κεφάλαια τοῦ Κυρίλλου ἐστὶν ἡ ἀληθὴ πίστις τῶν Χριστιανῶν. Ἐγνώσθη οὖν ὅτι ἐχώλεσεν ἐν ταῖς περὶ πίστεως, πλὴν ἵνα μὴ γένηται λόγισις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιώπησαν πάντες. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἐμήνυσε Πατριάρχῃ τῷ Συρίγῳ εἰπεῖν ἐπ' Ἐκκλησίᾳ τὰ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος δίκαια, καὶ ἀναρῆσαι καὶ τὰς τοῦ Κορυθαλέως βλαστημίας, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας. Καὶ λοιπὸν τῇ Κυριακῇ τῶν ἁγίων Πατέρων μετὰ τὴν ἐνδεκάτην τοῦ Ὀκτωβρίου ὁ Συρίγος ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ὕψωσε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀνεβῶν ἐν ἰσχύει, ἤστραπτε καὶ ἐβρόντα κατὰ τοῦ Κορυθαλέως. καὶ τὸν Κορυθαλέω ἐστηλίτευσεν αὐτὸν, ὅς παρὼν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ζητούμενον διασπαραχθῆναι ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐβρυχεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχόντος Δημητρίου Ἰουλιανοῦ » (**). Κ. Σάθα. Νεοελληνικὴ Φιλολογία σελ. 254.

καλὸς ποιμὴν ἀπὸ τὰ πρόβατά του, μὲ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους, προσθεῖς καὶ τοῦτο, ὅτι αὐτὸ μᾶλλον πειστέον, φιλοσόφῳ ὄντι, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν μὴ ἴσα τούτῳ τὴν φιλοσοφίαν πεπαιδευμένων. . . . εἶρηκεν ὅτι τὰ κεφάλαια ταῦτα διορθώσεώς τινος δέονται, καὶ αὐτὸς ἀντίρρησιν τινα ἐποίησε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἐκ Βερροίκας, εἰς σύνοσιν τούτου· λοιπὸν οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ἔχει καθαρὰ ὅλως αἰρέσεως· διατί λοιπὸν νὰ τὰ συγχωροῦμεν τῶν ἀκάκων καὶ ἀπλῶν ἀνθρώπων νὰ τὰ διαβάξουσιν ὅπου εἶναι κίνδυνος νὰ φαρμακευθοῦσιν; ἓνα μόνον νὰ ἦτο κακὸν δὲν εἶναι χρεῖα νὰ διαβάξουνται, διατί ἀπλοῦν θέλει ἡ πίστις τὸ ἀγαθὸν καὶ ὄχι ἐπίμικτον.

« Ὅταν ὁ φιλόσοφος αὐτὸς ἀνέβη ἐπ' ἁμβωνος τούτου καὶ ἐκύρωσε τὰ κεφάλαια τοῦ Κυρίλλου, δὲν ἤξευρεν ὁ Παναγιώτατος οὔτε ἡ Σύνοδος τί θέλει νὰ εἴπῃ ὡσάν τὰ ἤκουσαν, μὲ πολλὴν τους ἀηδίαν καὶ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν τὰ ἤκουσαν· μὰ δὲν τὸν ἐσίμωσαν νὰ τὸν καταβάσουςι κάτω βλάσφημα λαλοῦντα; διατί ἦτον ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐνεθρονίσθη ὁ Παναγιώτατος· καὶ τῷ πάθει τῆς βίας βεβλημένος ἦν ὡς ἄφωνος νεύων εἰς ἑαυτὸν, καὶ διατί ἤλπιζεν ὕστερον νοουθετηθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὸς ὁ φιλόσοφος· μὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νοουθεσίαν εἰς τὰ αὐτὰ μένει· ἰδοὺ ἐκ στόματος τοῦ Παναγιωτάτου καὶ πάσης τῆς Συνόδου προσταχθεὶς ἐγὼ φανερόνῳ τὴν βουλήν τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὅποια εἶναι, τὰ κεφάλαια ταῦτα τοῦ Κυρίλλου νὰ μὴ διαβάξουνται οὔτε νὰ πιστεύωνται ὀρθόδοξα, διότι εἶναι μακρὰν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ εὐσεβείας· καὶ ὅποιος τὰ διαβάξει καὶ ἔχει τα εὐσεβῆ ἢ προστατεῖ αὐτὰ, νὰ ἦναι ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. » (*)

Ὁ Ἰησουϊτισμὸς ὅστις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐγένετο ὁ ἀσπονδότερος ἐχθρὸς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, εὔρεν εὐκαιρίαν νὰ ψέξῃ τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ὡς καλθονίζον καὶ ἐπομένως διὰ τοῦ μέσου τούτου νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς καταχθονίους σκοποὺς του. Ἐλαβε τὸ φερόμενον βιβλίον, περιέτρεγε γῆν καὶ θάλασσαν κατηγορῶν καὶ διεγείρων τὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ. (**). Τὸ τοιοῦτον ἐγνώσθη καὶ ἐν Ῥωσσίᾳ ἐνθα ὑπερασπίσθη ὑπὸ τινῶν τὸ Πατριαρχεῖον. Ὁ Πέτρος Μογίλος, Ἐπίσκοπος τότε τῆς Κιέβου, βλέπων τὸν κίνδυνον εἰς ὃν εὕρισκετο ἡ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρεκάλεσε τὸν τότε ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονεύοντα Βασίλειον Βοεβόδα δπως συναθροίσῃ Σύνοδον καὶ καθησυχάσῃ τὰς ἀνωμαλίας. (***) Ὁ

(*) Ὁ Κ. Σάθας ὑποσημαίνει ὁ λόγος αὐτός ἐξεφωνήθη τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1639.

(**) Μελέτιος. Ἐκκλ. ἱστορ. Τ. III. σελ. 453.—Δοσίθεος. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσ. Πατρ. σελ. 1171. « Τὸ κακὸν οὐκ ἔπαυσεν, ἐπειδὴ οἱ Γεζουῖται τοὺς ἐν Λιττανίᾳ, Ὀκραίνα καὶ Ποδολίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Λεχίᾳ τοὺς ὀρθοδόξους Ῥώτσους τυραννικῶς ἐκάκου, ἵνα μεταβάλλουσιν αὐτοὺς εἰς τὸν παπισμὸν, προβαλλόμενοι αἰτίαν ὄψιν εὐλογον τὸν καλθονισμὸν τοῦ Πατριάρχου αὐτῶν. » (***) Δοσίθεος. Περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλίμοις Πατριαρχευσάντων. σελ. 1171. « Ὁ τότε Μητροπολίτης Κιέβου Πέτρος, τῷ ὄντι ὢν Ἀρχιερεὺς, συντέθηκε τὴν λεγομένην ὁμολογίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δι' ἣς ἐδείκνυε τοὺς Ῥώτσους εὐσεβοῦντας εἰς ἄκρον. Καὶ δὴ καὶ ὁ τότε τῆς Μολδοβλαχίας ἡγεμονεύων ἀξιοτίμητος ἀνὴρ Βασίλειος Βοεβόδα, Ἀλβανίτης ὢν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς Ἡπείρου ἐκ προγόνων, ἀπὸ δὲ πατρὸς, τοῦ παρὰ τῇ Μαρκιανουπόλει Ἀλβανιτοχωρίου, μέγα τότε δυνάμενος καὶ παρὰ τῇ τῶν Ὀθωμανῶν Βασιλείᾳ, καὶ παρὰ τῇ κράτει τῆς Λεχίας ἐπρέσβευσεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Γέροντος, καὶ ἐπεμψεν ὁ Παρθένιος

ἡγεμῶν οὗτος πιστὸς καὶ πλούσιος ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ δὴ, Ῥώσσοι καὶ Ἕλληνες θεολόγοι συναθροισθέντες ἐν Ἰασίῳ τῷ 1642 καὶ μετὰ πολλῆς συζητήσεως κρίναντες τὰ κεφάλαια τοῦ εἰρημένου βιβλίου τοῦτο μὲν ὡς αἰρετικὸν ἐξωβέλησαν τῆς Ἐκκλησίας τὸν δὲ Λούκαρην ἠθώωσαν. (*)

Τοιοῦτον ἀπέβη! τὸ βιβλίον τοῦτο καὶ ἐν γένει τοιαύτη εἶναι σχεδὸν ἢ ἐν Ἀνατολῇ ἱστορία τοῦ Καλβινισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Μελέτιος δὲ ὁ Συρίγος πρὸς ἀποφυγὴν νέων σκανδάλων ἐπεχείρησε τὴν ἀνταπάντησιν καὶ συνέγραψε τὴν κατὰ τῶν κεφαλαίων τούτων ἀντίρρησιν (**) ἣτις ἀπέβη τὸ μόνον τὸ κατὰ τοῦ Καλβινισμοῦ ὄπλον, ἐξεδόθη δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Συγγραφέως τῷ 1699 ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου. (***)

Ἐπειδὴ ὅμως ἐξεμάνησαν ἤδη οἱ διαμαρτυρούμενοι κατὰ τῆς πρὸ ὀλίγου φίλης αὐτῶν Ἐκκλησίας καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς τῶν Ἀνατολικῶν διὰ δωροδοχιῶν καὶ ἄλλων πολλῶν μέσων προσηλύτιζον, ἐγένετο καὶ τρίτη Σύνοδος ἣτις ἀνεθεμάτισε καὶ πάλιν τὸ βιβλίον καὶ πᾶσαν τὴν Καλβινικὴν Ἐκκλησίαν. (****)

V.

Μυστήριον εἶναι ἤδη εἰς τὴν ἱστορίαν ἐὰν ὁ εὐγενὴς καὶ λόγιος Κύριλλος ὁ Λούκαρης ἦν πράγματι ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίου. Οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ ὀλίγον αὐτοῦ μεταγενέστεροι εὐρίσκονται εἰς δύο ἀντίθετα συμπεράσματα. Οἱ μὲν τὸ ἐπαληθεύουσιν οἱ δὲ τὸ διαψεύδουσιν.

Ὅτε ἀνεφάνη τὸ βιβλίον τοῦτο πρῶτος Θεόφιλος ὁ Ἱεροσολύμων εὐρισκόμενος εἰς Ῥωσσίαν ἠθώωσεν τὸν Λούκαρην « ὁ οὖν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, ὡς ἔπος εἰπεῖν τοσοῦτον ἀπέχει αἰρέσεως, ὥστε καὶ θαρρῶντως τολμᾶν λέγειν ὡς οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ ἀλήθειαν ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς νῦν, κατὰ Παῦλον, ὁσιος, ἄκακος, ἐλεήμων, εὐσεβής, διδάσκαλος, καὶ τοῦ κατ' εὐσέβειαν πιστοῦ λόγου ἀντεχόμενος. » (*****) Ἡ δὲ πρώτη κατὰ τοῦ βιβλίου Σύνοδος, ὡς ἴδομεν, τὸ ἐκλαμβάνει ὡς γνήσιον τοῦ Λουκάρως σύγγραμμα. Αἱ δύο τελευταῖαι ὅμως ἠθώωσαν τὸν Κύριλλον, ὡς καὶ ὁ Δοσίθεος ὅστις διὰ μακρῶν καὶ διὰ τῆς μαρτυρίας πολλῶν περικοπῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ λόγων οὐδέπω εὔρε τὸν Κύριλλον καλβινίζοντα. (*****) Ἄλλ' ὁ Δοσίθεος δὲν ἔδειξε πολιτικὴν βεβαίαν καὶ σταθερὰν διὰ τὸν Λούκαρην

τινὰς ἀρχιερεῖς εἰς τὸ Γιάσιον, καὶ τὸν διδάσκαλον Μελέτιον τὸν Συρίγου ἐμσαίτευσε δὲ καὶ εἰς τὸν Κράλην τῆς Λεχίας καὶ ἦλθεν ὁ Πέτρος Κιέβου καὶ ἄλλοι τινὲς πάλιν εἰς τὸ Γιάσιον, ἐνθα συγκροτηθείσης Συνόδου ἐν ἑταί χιλιαστῶ ἐξακοσιαστῶ τεσσαρακοστῶ δευτέρῳ, κρίνονται πάλιν αἰρετικὰ τὰ κεφάλαια καὶ ἀναθεματίζονται ὁμοῦ καὶ ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν. (*) Δοσίθεος. Ἐγχειρίδιον Καλβινικῆς φρενοδραχθείας. σελ. 24—29.—Τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριάρχ. σελ. 1171.

(**) Σ. Κομηνίτης. Δογματικὴ διδασκαλίαι. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1703. σελ. 32.—Κ. Σάθα. Νεοελλ. Φιλολογία σελ. 257. (***) Κ. Σάθα. Νεοελλ. Φιλολογία σελ. 258.

(****) Μελέτιος Ἐκκλ. Ἱστορ. III. σελ. 469.—Κ. Σάθα. Νεοελλ. Φιλολογία σελ. 247.

(*****) Τὴν περικοπὴν ταύτην λαμβάνομεν ἐκ τῆς νεοελλ. Φιλολογίας τοῦ Κ. Σάθα, ὡς μὴ δύνηντες νὰ εὐρωμεν τὴν πολὺ σπανίαν ὁμολογίαν τοῦ Μογίλα ἐν ἧ ἐμπεριέχεται καὶ ἐξ ἧς πε-

διότι ἀλλαγῶς λάβρως ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀποκαλεῖ κρύφιον αἵρετικόν. (*)

Τὸ πρόβλημα τοῦτο εὐκόλως λύεται. Κυρίως ἡ σιωπὴ τοῦ Κυρίλλου ἐπέφερε τὴν σύγχυσιν ταύτην. Εἶχε δίκαιον· διότι πῶς ἠδύνατο εἰς τὴν πρώτην σύνοδον νὰ ὑπερασπισθῆ τὸν ἑαυτὸν του ἐνώπιον ἐπατριάρχου εἰς τῶν ἀσπονδοτέρων αὐτοῦ ἐχθρῶν; Εἰς τὰς δύο τελευταίας ὁμῶς ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἀθῶος. (**)

Τινὲς ἀμφιβάλλοντες « ἄς ἀπῆντα λέγουν διὰ τοῦ τύπου. » Ἄλλ' ἄς ἐνθυμηθῶσιν ὅτι ἡ τυπογραφία δὲν ἦτο εἰς τοσαύτην ὄσιν τὴν σήμερον ἐλευθερίαν· ἐπομένως δὴ ἦτο καὶ σπανία. Ὁ Κ. Σάβας τὸν ἀθῶώνει οὕτως· διότι, λέγει, καθ' ἣν ὥραν ἐξεδίδετο τὸ βιβλίον ὁ Κύριλλος κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν πανισχύρων Ἰησουϊτῶν, καὶ ἐκ μόνων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λουθηροκαθβίνων πρέσβειων ἠλπίζεν ἀρρωγὴν ἰν' ἀντιταχθῆ πρὸς τόσον ἐπιφόβους ἐχθρούς· ὅθεν ἵνα μὴ παροργίσῃ καὶ τούτους καὶ διακινδυνεύσῃ μετὰ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως καὶ τὴν κυμαινομένην ὀρθοδοξίαν, ἐσιώπησεν ἀναβαλὼν εἰς καιροῦς αἰσιωτέρους τὴν διαμαρτύρησιν. (***) Καθ' ἡμᾶς ὁμῶς ἀθῶοῦται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ εἰρημένου βιβλίου ἣτις ἀγυρτικῶς καὶ ὑποκριτικῶς εἶναι γεγραμμένη.

Α. Ι. ΠΑΠΗΔΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ρισσότερον θὰ ὠφελώμεθα (*) Δοσίθεος. Ἐγχειρίδιον Καλδωνικῆς φρενοβλαστῆας· σελ. 6—17. Δοσίθεος. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσ. Πατριαρχ. σελ. 1171. « Πρῶτον Κύριλλος ὁ Αὐγκαρῆς πατριαρχεύσας Ἀλεξανδρείας, ἦν ὀρθόδοξος καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ κοινῇ τῆς ἐκκλησίας, ἣτοι ὀρθόδοξος, ὅτι ὁμῶς ἦν κρύφιος αἵρετικός· ἐστὶ φανερόν ἐπὶ πολλῶν συστατικῶν καὶ λαθραίων καὶ ἐν παραβύσει. »

(**) Σ. Μήλια, Πρακτικὰ τῶν Συνόδων. Τ. II. σελ. 1009.—Δοσίθεος Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχουσάντων. σελ. 1171.

(***) Νεοελληνικὴ Φιλολογία σελ. 247.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Γιὰ' κειὰ τὰ μνήματα
 ἔρημα, βουβά.
 σ' ἀνταποκρίνεται τὸ κυπαρίσσι
 π' ὅταν φυσήσῃ γιέρνει σιγά,
 ὡς νὰ σοῦ ἔλεγεν, ἐκεῖ ἀπὸ κάτου
 εἶναι τὰ λείψανα μαύρου θανάτου·
 κι' ὅταν τὴν ἄκρη του ποῦ πρασινίζει
 κατὰ τὰ οὐράνια πάλι γυρίζει
 τότε σοῦ λέγει μὲς τὴν καρδιά,
 ἐκεῖ τ' ἀδάκρυτα ζοῦν ὑψηλά.

(Ἐκ τῶν ἀνεκδότων (ἰσως) τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ Σολωμοῦ, ὅπερ ἐξεφώνησεν ἐκ τοῦ προχείρου εἰς τὴν θέαν ἐνὸς νεκροταφείου.)